

ΞΕΡΩ

Ξέρω πώς κάπου υπάρχει μιὰ εὐτυχία,
κρυμμένη γιὰ μένα,
καὶ πὼς δὲν εἶναι αὐτὴ στὴν ἡσυχία
τοῦ τάφου.

Ξέρω πὼς κάπου υπάρχει μιὰ καρδιά,
ποῦ μὲ προσμένει·
κι' ἀκοίμητη τὴ φλόγα τῆς κρατεῖ,
γιὰ μένα.

Ξέρω πὼς κάποτε θὰ φτάξω νὰ τὴ βρῶ·
μέρα καὶ νύχτα,
ὅπου κι' ἂν πάω, κατ' αὐτὴν ὁδοιπορῶ,
ἀπὸ ζωὲς καὶ θανάτους.

Ἐκείνη καὶ θανάτους ξέρω πὼς,
μιὰ μέρα,
τὸ μακρυνὸ τῆς θέν' ἀράξη φῶς
σ' ἐμένα.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ

βρίσκονται ἀκόμα, σπαρμένα καὶ δυσκολεῦ-
ρετα, μέσα σὲ διάφορα περιοδικὰ τῆς Πόλης καὶ
τῆς Ἀθήνας. Ἀπ' αὐτὰ μὲ πολλὲς ἐρευνες ἀνακάλυ-
ψα τέσσερα ποῦ θὰ τὰ δώσω σὲ δημοσίευση.
Χαμένο παντελῶς εἶναι τὸ ὄρατο τοῦ ποιήμα
«Φλογέρα» πρὸς τὴ Ραλλοῦ Στρουμιστίνη, ἐπι-
σης βρίσκονται σπαρμένα ἐδῶ κι' ἐκεῖ διάφορα
εὐφρεστάτα «ἐνστιχὰ λογοπαίγνια».

Καὶ τώρα πίσω ἀπὸ τὸ Ἅγιο Βῆμα τοῦ ναοῦ
τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης, τιμημένου
στὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος, εἶναι θαμμένος ὁ
Φαναριώτης μαίτρ. Τὸν τάφο του περιβάλλει ἕνα
ἀπὸ τὰ ὠραιότερα τοῦ κόσμου φυσικὰ τοπία.

Πόσες φορές δὲν πῆγα νὰ προσκυνήσω τὸ
ἱερό αὐτὸ κατατόπι καὶ πόσες φορές ἀναλογι-
ζόμενος τοὺς στίχους τοῦ ποιητῆ δὲν κατέβηκα
τὸν ἴδιο μοσκομύριστο ἀπὸ τὰ πεῦκα, τοὺς νάρ-
δους, τὰ λήδανα κατήφορο, τὸν ὁποῖο κατέ-
βαινε κι' ἐκεῖνος κάθε βράδυ ἐπιστρέφοντας
ἀπὸ τὴ Σχολὴ στὸ σπίτι του. (*)

Ὁ Τανταλίδης στάθηκε ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀγα-
πημένους ποιητῆς τῆς ἐποχῆς του κι' εἶταν κο-
σμημένος μὲ τὸν τίτλο «Ἀηδὼν τοῦ Βοσπό-
ρου».

Μόνον ἐκεῖνος ποῦ εἶτε περιδιαβάζοντας στίς
μυθικὲς παραλίες, εἶτε περιπλανώμενος στὰ
ὕψωματα τοῦ πολυθρόλητου στενοῦ ἄκουσε μὲ
τ' ἄφτιά του νὰ διαχύνονται ἀπὸ τοὺς πελώ-
ριους κήπους καὶ τὰ δάση τὰ λαλήματα τῶν πα-
ραδεισιακῶν τούτων πουλιῶν, μπορεῖ νὰ
νοιώσει τὴν ἔκταση καὶ τὴ σημασία τοῦ τίτλου
αὐτοῦ ποῦ εἶναι γιὰ νὰ τὸν ζηλέψει καὶ ὁ με-
γαλύτερος ποιητῆς.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

*) Τοῦ θλιβεροῦ αὐτοῦ βραδυνοῦ κατεβάσματος τοῦ
Διδασκάλου «ποδηγετομένου» ἀπὸ τὴ βακτηρία του,
μᾶς ἔμειναν εὐτυχῶς περιγραφές ἀπὸ αὐτόπτες. (Κύ-
ταξε Γ. Χασιώτη «Βυζαντινὲς σελίδες». Τόμ. Αὐτ. κεφαλ.
Ἡλίας Τανταλίδης).

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΗ' ΑΙΩΝΑ

Τοῦ κ. ΠΟΛΥΔ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

ΤΟ ΔΙΑΒΑΣΜΑ

Στὸ διάβασμα τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ εἶταν
ἀπαραίτητο προστά ἀπὸ τὸ πρῶτο γράμμα τοῦ
ἀλφάβητου. Ἡ δὲ παράστασή του δηλώνονταν μὲ
τὴν καθιερωμένη φράση: «Σταυρὲ βοήθει μοι» ἢ
«σταυροβοήθημα». Στὸ συλλαβισμό ἕνας συνδυα-
σμός σύνθετος: «Ἐνας ἀπὸ τοὺς μαθητῆς ἀπάγ-
γελλε μεγαλόφωνα τὰ γράμματα ποῦ βρίσκονταν
στὰ δύο τοῦ ἀλφάβητου ἄκρα ἔτσι, ποῦ τὰ πρῶ-
τα συνταίριαζαν μὲ τὰ τελευταῖα. Ἔτσι ἀρχι-
ζαν: Σταυρὲ βοήθει μοι (ἄλφα—ὠμέγα) Α.Ω, Β.
Ψ, Γ. Χ, Δ. Φ. κ.λ.π.

Ὁ Πουκεβίλλ στὸ ἔργο του Voyage de Morée
à Constantinople etc. στὰ χρόνια 1798—1801 ὁμι-
λεῖ γιὰ τὸν τρόπο τῆς διδασκαλίας ποῦ τότε με-
ταχειρίζονταν οἱ δασκάλοι τῶν κοινῶν αὐτῶν
σχολείων, καὶ λέγει πῶς κατὰ: «Ὁ δάσκαλος
καθισμένος στὸ κάθισμά του σὰν ὑπνωτισμένος
ἀπὸ κάποιο ὄπιο κι' ἐφώδιασμένος μὲ μακρὸν ρα-
βδί, ποῦ χτυποῦσε τὸν τυχόντα, ἀκούει τοὺς μα-
θητῆς του. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς ἀρχίζει συλλαβίζον-
τας, οἱ δ' ἄλλοι ἀκολουθοῦν ὑψηλόφωνα καὶ μὲ
κάποια ποικιλία καὶ λιγυρότητα φωνῆς. Ἡ διδα-
σκαλία αὐτὴ ὕστερ' ἀπὸ μερικὰ μαθήματα πολὺ
ἐπιδρᾷ στὰ παιδιά γιὰ τὴ μηχανικὴ μάθηση,
γιατὶ ὁ μαθητῆς πιστὸς πολὺ πλιότερο στὴν ἐπί-
δραση τῆς φωνῆς ἢ τὴ μαρτυρία τῶν ματιῶν του,
λέγει καὶ ξαναλέγει κείνο ποῦ ἀκούει καὶ τέτοιος
γίνεται, ποῦ νὰ μὴ μπορεῖ νὰρθρῶσει τίποτε ἄλ-
λο ἀπὸ κείνο, ποῦ διάβασε».

Ὁ Ἀλέξανδρος Ἑλλάδιος νὰ πὼς περιγράφει
τὴν αἰθουσα διδασκαλίας. (Σχεδιάγραμμα Παρανίκα
σ. 204). «Τὰ παιδιά καθότανε σταυροποδία γύρω
στὸ οἶκημα· ὁ δὲ δάσκαλος δίδασκε ἐνῶ σύγκαι-
ρα ἀσκοῦσε τὸ ἔργο του ράβοντας ἢ διαβάζον-
τας. Ὡς τὸ μεσημέρι ἄκουε ὅλα τὰ μαθήματα
κι' εἶπειτα ἀπέλυε τοὺς μαθητῆς του· πολλὰ φορές
τὰ παιδιά ἔφερναν μαζί τους πρόγεμα καὶ μπρο-
στὰ ἀπὸ τὸ μάθημα καὶ στὸ τέλος ἔλεγαν προ-
σευχή».

Μὲ τὴ μέθοδο αὐτὴ, ποῦ ἐπεκράτησε ὡς ἐμᾶς,
στὰ χρόνια μας, στὰ σχολεῖα πρὶν εἰσαχθεῖ τὸ
ἀλληλοδιδασχτικὸ σύστημα κ' ἡ μέθοδος τοῦ Lan-
gaster, ἔπαιρναν τὰ παιδιά τίς ἀναγκαῖες στὴ
ζωὴ τους καὶ χρῆσιμες γνώσεις τους, γιὰ νὰ γί-
νουν καλοὶ χριστιανοὶ καὶ τίμιοι πολῖτες, γιατί
μαζί μὲ τὸ διάβασμα διδάχνονταν καὶ τὰ σύμβο-
λα τῆς θρησκείας, ὅσον ἦταν βολετὸ ἀπὸ τοὺς
παπάδες, ποῦ ἔδειχναν στοὺς μαθητῆς τίς κατάλ-
ηλες κινήσεις καὶ κλίσεις γιὰ νὰ κάνουν τὸ
σταυρὸ τους.

Καὶ γιὰ νὰ συνηθίζουν τοὺς μαθητῆς τους
στὴ γρηγοράδα τῆς προφορᾶς τῆς γλώσσας καὶ
στοὺς ἤχους τῆς, προετοίμαζαν στίχους δύσκο-
λους στὴν προφορὰ, ποῦ δὲν εἶταν ἄλλο τίποτε
ἀπὸ ἕνας ἀγῶνας προφορᾶς λέξεων, ποῦ ἐβγαί-
νε

από την έμμετρο άναστροφή των φράσεων. Τους στίχους αυτούς πρόσταξαν οι δασκάλιοι τους μαθητές τους να τους ξαναλένε μεγαλόφωνα και πολλές φορές.

Λ. χ. Έκκλησία μολυβδοκονδυλοπελεκημένη όπου την έμολυβδοκονδυλοπελέκησε ο υιός του κ.λ.π.

ή Μολυβδοκόνδυλο μολυβδοκονδυλογλυπτοπελεκητό ποιός σε μολυβδοκονδυλογλυπτοπελέκησε κ.λ.π.

ή Άσπρη πλάκα ξέξασπρη κι' άπ' τον ήλιο ξεξασπρότερη.

ή Καρακάξα με τα καρακαζοτάκια.

ή λαγίνα λαδολάγινη.

Αυτή ή άσκηση με μορφή άγωνίσματος χρησιμοποιε για να κατανικήσουν τα παιδιά την τραυλότητα της γλώσσας τους και της κοντής άναπνοής. Όπως πολλοί καλόγεροι άσκοϋνται άκόμα και σήμερα ν' άπαγγέλλουν σε μιá άναπνοή τό «πιστεύω». Είναι άγώνας για προφορά στίχων, που ή σύνθεση των λέξεων, είναι κείνο που ό Όράπιος ώνόμασε *Seqũire da líia verba*.

Σέ μερικά σχολεία καλλιεργώτανε ένα είδος μεθόδου άνάγνωσης που λεγότανε «συλλογιστική»—δέν ξαίρω γιατί—, που πολλοί ξένοι επισκέπτες βρήκαν άξιοσημείωτη και την άναφέρουν. Ο κ. Δ. Καμπούρογλου στην 'Ιστορία των Άθηνών (Γ' τ.) και στο Λόγιο Έρμη (21—22 1816 σ. 388 και έξ.) όπου πραγματεύεται για την παιδεία στις Άθήνας, πολύ σύντομα δυστυχώς, μνημονεύει ένα σχολείο ή δασκαλείο του Δαμασκηνού, από κάποια άνακοίνωση των Καπουτινών που περιώθηκε στον Guillet (Athènes Ancienne et Nouvelle et l' état présent de l' Empire de Turc etc. Paris 1675 pag. 231) πάντως κάποιου περιηγητή.

Ό Δαμασκηνός αυτός δίδασκε στην Άθήνα, δέν ξαίρωμε όμως άν είχε ξεχωριστό δασκαλείο ή δίδασκε άπλώσ σε μερικούς στο σπίτι του. Έίταν όμως ό πιό διαπρεπής από τους τότε Άθηναίους και τους ξένους δαχτυλοδειχτούμενος.

Ή περιγραφή νάτη: «Έίσαμε τριάντα πάνω κάτω παιδιά κοθούμενα σε θρανία, και κάποιο δάσκαλο να δείχνει στα παιδιά την πρώτη άνάγνωση. Μόλις μπήκαμε, σηκώθηκε και δεξιώθηκε με μεγάλη φιλοφρόνηση γιατί τό Έλληνικό δέν είναι όλότελα φειδωλό σε φιλοφρονήσεις κι' ευγενικούς τρόπους. Ό Γενίτσαρος—γιατί ένας τέτοιος μ' ώδήγησε—τόν παρακάλεσε να μη διακόψει τό μάθημά του, για να δοϋμε και μεϊς τή μέθοδο της δασκαλίας του, που βρήκαμε ευφύεστατη. Της πατρίδας μας πολύ διαφέρει από δαύτην, γιατί με τή μέθοδο του Άθηναίου δασκάλου μπορούσε όλόκληρη ή τάξη να διαβάσει σύγκαιρα, χωρίς να συμβαίνει σύγχυση, σε τρόπο που συγκρατεί διαρκή την προσοχή των μαθητών. Ή μέθοδος αυτή άποτελεί άσυναίσθητα τή βάση του συστήματος Langaster.

Κάθε μαθητής κρατά στα χέρια ένα όμοιο βιβλίο. Και άν π. χ. είταν τριάντα μαθητές, ό δάσκαλος τους έδινε τριάντα λέξεις να διαβάσουν. Άπ' αυτούς ό μόν πρώτος διάβαζε την πρώτη, ό δεύτερος τή δεύτερη, ό τρίτος την τρίτη με τή σειρά. Κι' άν μόν διάβαζαν άπταιστα κι' άλλαν-

θαστα τις λέξεις τους, τους έδιναν άλλες τριάντα για διάβασμα. Άν όμως κανένας έσφαλλε, ό παρακαθήμενος μαθητής διώρθωνε και έτσι, μέχρις ότου άλλες τριάντα λέξεις διαβάζονταν.

Έτσι οι τριάντα μαθητές είχαν τετνωμένη την προσοχή τους, έτσιμοι να διορθώσουν τον παρακαθήμενο, γιατί ό καθένας φιλοτιμοϋνταν να φανεί άνώτερος από τους άλλους. Και έτσι τό μάθημα του καθένα γινότανε μάθημα γενικό και προξενούσε διαρκώς μιάν άμιλλα άνάμεσό τους. Για ν' άποφεύγουν δε την μονομερή προσοχή του κάθε μαθητή στη δική του λέξη, οι θέσεις που καθόντανε δέν έμεναν πάντοτε οι ίδιες, αλλά άλλαζαν, όταν άλλαζε και τό μάθημα και νέες λέξεις τους δινονταν. Να πώς ένα μάθημα άρκοϋσε για όλάκαιρη τάξη, όσο πολυάριθμη κι' άν είταν, και πώς ή δουλειά του δασκάλου γινότανε λιγότερο όκληρή, γιατί δέν άναγκαζώτανε ό δάσκαλος ν' άκροάζεται κάθε μαθητή ξεχωρα και να τον διορθώνει».

Όλα αυτά τα συστήματα της δασκαλίας της άνάγνωσης, όσο κι' άν παραλλάσσουν, πάντοτε στο ίδιο κατέληγαν άποτέλεσμα, δηλ. τή μηχανική εκμάθηση του διαβάσματος. Είναι δε εύκολόνόητο ότι ή μέθοδος της δασκαλίας της άνάγνωσης δέν παρέμεινε ή ίδια, μα πώς βελτιώθηκε με τό πέρασμα του καιρού.

Πολλοί κατέγιναν να καθορίσουν πιό ευμέθοδο και πιό απλούστερη δασκαλία και γι' αυτό εξέδωκαν και Άλφαβητάριο ή «Στοιχειώδικα», τα όπως όνομάζον βιβλία, που περιλαμβάνουν τα πρώτα στοιχεία της άνάγνωσης, κανόνες για την προφορά των γραμμάτων, για τό συλλαβισμό, για την άπαγγελία του λόγου, για την όρθή άνάγνωση, για την τελειότητα της άνάγνωσης και των μέσων που χρειάζονται κ.λ.π. Πρόχειρο τέτοιο μπορώ να αναφέρω τό έπιγραφόμενο «Πρωτοπειρία άπλοελληνική» που είναι συγγραφή των ύστερινών χρόνων του Δημ. Ν. Δαρβάρεως, έκδοση που έγινε «έν Βιέννη Άουστρίας κατά τό 1818».

Σαυτό τό βιβλίο δίνει ό συγγραφέας «παρανέσεις» προς τους δασκάλους για τή χρήση της πρωτοπειρίας αυτής, λ. χ. για τό άλφάβητο, για τα φωνήεντα, για τή δίφθογγο, τα μεσόφωνα κ.λ.π.

Ό κ. Δ. Καμπούρογλου περιώζει μιá περιγραφή (Ίστ. Άθ. τ. 3) άνάγνωσης, που γίνονταν στο ύπαιθριο σχολείο του Νταπιά στην Άθήνα και του πρωτότυπου τρόπου, που κρατούσαν οι μαθητές τή φυλλάδα τους. «Έίχαν βαλμένη τή φυλλάδα όλόκληρη μέσα σε μιá στράτσα σακκούλα και είχαν εσπλωμένο ένα τετράγωνο κομμάτι όσο που να φαίνεται τό μάθημα της ήμέρας' και για να μη κρατοϋνε με τό χέρι τους τή σακκούλα και λυώσει και μαζί μ' αυτή και τή φυλλάδα, είχαν χαραγμένο ένα κομμάτι στρογγυλό καλάμι και στο χάραγμα του καλάμιου περνούσαν τή φυλλάδα και βαστοϋσαν τό καλάμι και διάβαζαν».

(άκολουθεί)

ΠΟΛΥΔ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ